

Instrumenty inżynierii finansowej alternatywą dla dotacji

ARKADIUSZ LEWICKI

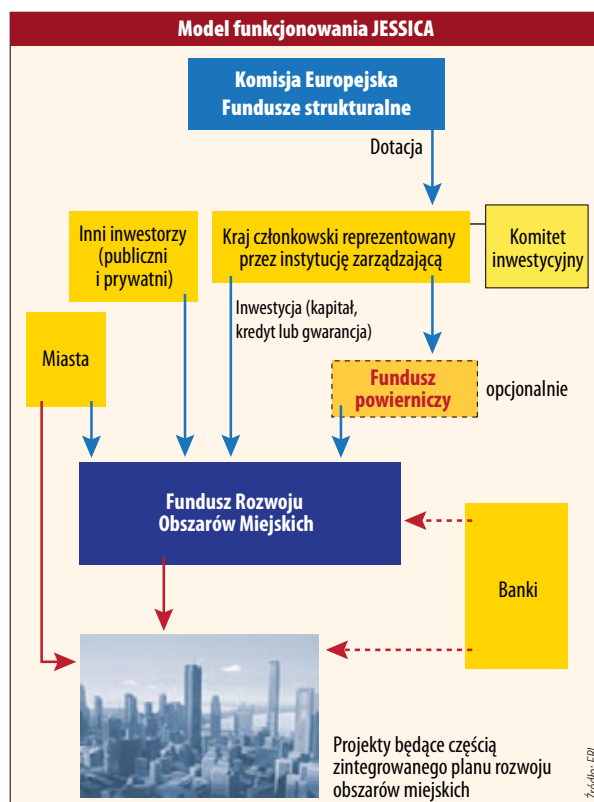
W latach 2007–2017 w ramach programów współfinansowanych ze środków UE, w tym w regionalnych programach operacyjnych, o status pośrednika finansowego mogą ubiegać się banki, fundusze poręczeń kredytowych oraz fundusze pożyczkowe. Zarówno rynek finansowy, jak i same środowiska beneficjentów potrzebują w tym zakresie aktualnej i szczegółowej informacji.

W ramach programów wspieranych środkami UE w latach 2007–2013 beneficjenci, obok dotacji, mogą korzystać także z instrumentów inżynierii finansowej. Zasadniczo można je podzielić na instrumenty sensu *stricto*, definiowane wprost przepisami unijnymi (np. z udziałem funduszy poręczeń czy funduszy na rzecz rozwoju obszarów miejskich) oraz w szerszym rozumieniu, uwzględniającym także po prostu zwrotne instrumenty finansowe, w których dystrybucji uczestniczą instytucje finansowe, tj. pośrednicy finansowi (np. kredyt technologiczny). W obu przypadkach chodzi przede wszystkim o włączenie do systemu wsparcia sieci instytucji finansowych, przyciągnięcie dodatkowych środków oraz o dywersyfikację ryzyka ponoszonego w trakcie inwestycji przez wszystkich uczestników procesu. W efekcie odbiorcy końcowi otrzymują szerszy dostęp do finansowania zewnętrznego. Polscy beneficjenci będą mogli skorzystać z takich instrumentów w ramach 21 programów ramowych, ogólnopolskich i regionalnych.

Inżynieria finansowa dla rozwoju firm i regionów

Wsparcie zaprojektowano głównie dla mikro, małych i średnich firm, ale uwzględniono także potrzeby samorządu terytorialnego. Dokumentem źródłowym pozostaje *Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z 11.07.2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS oraz FS i uchylające rozporządzenie nr 1260/1999*, a dokładnie jego sekcja nr 4 pt. *Inżynieria finansowa*. W ramach danego programu operacyjnego fundusze strukturalne mogą finansować wydatki dotyczące operacji, składające się z wkładów we wsparcie instrumentów inżynierii finansowej dla przedsiębiorstw, przede wszystkim małych i średnich, takich jak: fundusze kapitału podwyższonego ryzyka, poręczeniowe, pożyczkowe oraz fundusze na rzecz rozwoju obszarów miejskich, czyli inwestujące w partnerstwa publiczno-prywatne i inne projekty ujęte w zintegrowanym planie na rzecz trwałego rozwoju miast. Na tej podstawie organizowane są obecnie instrumenty wsparcia w ramach programów ogólnopolskich i regionalnych, np. fundusze w ramach RPO-JESSICA.

Ale instrumenty inżynierii finansowej to w ekonomii oraz w powszechnej kolokacji także pojęcie oznaczające ob-

szar finansów o charakterze interdyscyplinarnym, gdzie korzysta się z rozwiniętej matematyki finansowej. Nie jest zadaniem łatwym precyzyjne określenie, czym dokładnie zajmuje się inżynieria finansowa. Dla jednych jest to zarządzanie ryzykiem finansowym, dla innych zaś – tworzenie instrumentów wysokospecjalizowanych, dostosowanych do indywidualnych potrzeb inwestorów. W zasadzie inżynieria finansowa spełnia obie kwalifikacje, a instrumenty finansowe mają na celu m.in. minimalizację ryzyka ponoszonego w trakcie inwestycji. Jeśli chodzi o absorpcję środków UE, to w literaturze oraz środkach masowej komunikacji, a także w środowiskach beneficjentów przyjęto określać instrumentami inżynierii finansowej wszelkie zwrotne instrumenty finansowe (przeciwieństwo dotacji), w których dystrybucji uczestniczą instytucje finansowe (pośrednicy finansowi).

Oczekiwania i cele

W procesie projektowania i stosowania inżynierii finansowej biorą udział trzy strony: regulator, środowiska beneficjentów oraz środowiska pośredników finansowych. W związku z tym zderzają się tu rozbieżne oczekiwania. Odpowiedź na zmieniające się potrzeby finansowe przedsiębiorstw, w tym potrzeba mechanizmów przyjaznych przedsiębiorcom, łatwych w obsłudze a jednocześnie umożliwiających im adaptację do nowego rozwijającego się otoczenia i oferty finansowej, przy jednoczesnym unikaniu zakłóceń w funkcjonowaniu rynku jest wielkim wyzwaniem i umiejętnością.

Działania takie powinny być projektowane i prowadzone perspektywicznie. Powinny uwzględniać jako jeden z celów strategicznych rozwój rynku finansowego w zakresie luk rynkowych. W żadnym razie instrumenty publiczne nie powinny wypierać instrumentów rynkowych. Racjonalnie zaplanowane instrumenty inżynierii finansowej powinny przyczynić się do wzmocnienia zdolności instytucji finansowych do właściwej oceny ryzyka związanego z projektami beneficjentów w celu zapewnienia bezpieczeństwa inwestorom oraz poprawy zdolności beneficjentów do lepszego wykorzystywania instrumentów finansowych dostępnych na rynkach.

Instrumenty

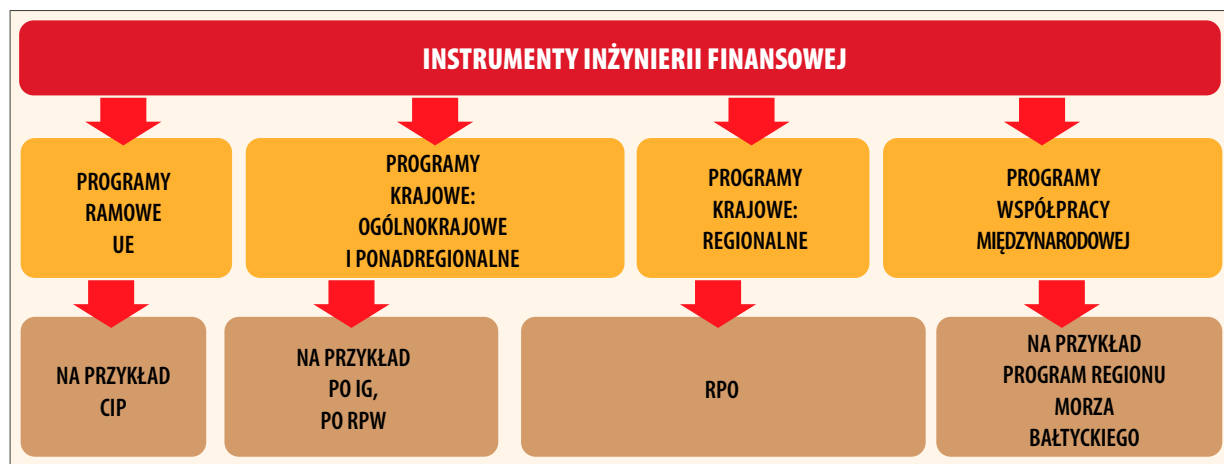
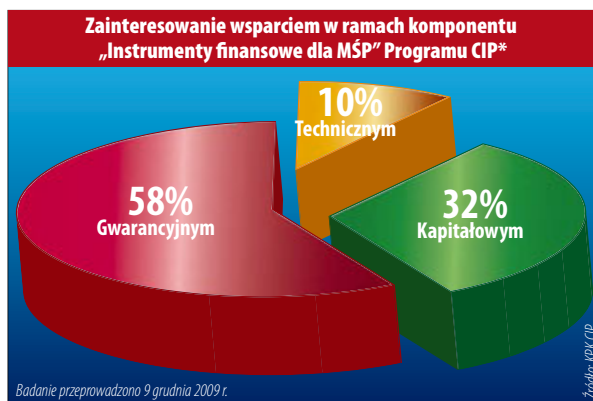
Oprócz środków dostępnych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na lata 2007–2013, Polska w bieżącej perspektywie finansowej może korzystać także z mechanizmów wsparcia oferowanych poprzez wspólnotowe programy ramowe.

Takim jest *Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji 2007–2013 (Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007–2013 – CIP)* mający na celu zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności małych i średnich firm, promowanie wszelkich form innowacji, przyspieszenie tworzenia społeczeństwa informacyjnego oraz promowanie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii. Budżet programu to ponad 3,6 mld EUR. „Instrumenty finansowe dla MŚP” dostępne będą tu dla mikro, małych i średnich firm za pośrednictwem banków komercyjnych, banków spółdzielczych, funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeniowych, funduszy kapitałowych (*venture capital, private equity*), przedsiębiorstw leasingowych, współpracy z sieciami aniołów biznesu itp.

INSTRUMENTY INŻYNIERII FINANSOWEJ W OKRESIE 2007–2017

1. Program na rzecz konkurencyjności i innowacji 2007–2013 (CIP) – SMEG, GIF, CBS: gwarancje/inwestycje kapitałowe/pomoc techniczna
2. 7 Program Ramowy WE w zakresie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007–2013) – RSFF: gwarancje
3. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka – kredyt technologiczny; wsparcie rynku vc
4. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej – poręczenia/gwarancje
5. Polsko-Szwajcarski Mechanizm Współpracy: wsparcie rynku vc
6. Regionalne Programy Operacyjne – JEREMIE, JESSICA, „inne”: poręczenia/gwarancje, pożyczki, inwestycje kapitałowe; fundusze inwestycyjne PPP
7. Inicjatywa wspólnotowa JOSEFIN: gwarancje
8. Inicjatywa wspólnotowa JASMINE: wsparcie rynku mikropożyczkowego

Dźwignia finansowa prognozowana w instrumencie SMEG – System poręczeń dla MŚP, zapewniającym wsparcie gwarancyjne w ramach programu CIP, szacowana jest na poziomie 1:50. Efektywne jej funkcjonowanie można zaobserwować na przykładzie programu MAP (*Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship*), będącego poprzednikiem CIP. Wzięły w nim udział dwie polskie instytucje finansowe – w wyniku ich działań wsparcie unijne w postaci gwarancji uzyskało ponad 7 tysięcy polskich MŚP (więcej niż w ramach wsparcia dotacyjnego w całym SPO WKP 2004–2006). Wśród projektów CIP w komponencie „Instrumenty finansowe dla

Źródło: KPK CIP dla PARP, grudzień 2009 r.

MŚP”, znajdują się aktualnie dwa projekty z Polski. Obydwa zostały zatwierdzone przez Komisję Europejską i obecnie są w trakcie finalizacji zawierania umowy z Europejskim Funduszem Inwestycyjnym. Polscy przedsiębiorcy będą mogli liczyć na dostęp do korzystniejszego finansowania zewnętrznego już w nadchodzącym roku. Szacuje się, że wsparcie otrzyma do 20 tys. polskich firm.

Innym przykładem instrumentów inżynierii finansowej dostępnym w Polsce w obecnej perspektywie będą środki JEREMIE i JESSICA. Od roku 2009 Bank Gospodarstwa Krajowego pełni rolę menedżera pięciu funduszy powierniczych w ramach inicjatywy JEREMIE – będzie zarządzać funduszami o wartości ponad 1,6 mld złotych. Instytucje finansowe pięciu województw (dolnośląskiego, łódzkiego, pomorskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) uzyskają dostęp do środków unijnych, która wesprą mikro, małych i średnich przedsiębiorców w pozyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania.

Sedno tego modelu polega na odejściu od tradycyjnego dotacyjnego wsparcia instrumentów finansowych (np. publicznych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych) na rzecz odnawialnego mechanizmu wspierania pośredników finansowych. System pozwoli zwiększyć absorpcję środków unijnych na rzecz rozwoju MŚP w ramach RPO. Bank Gospodarstwa Krajowego uczestniczy także we wdrażaniu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej – działania „Instrumenty inżynierii finansowej”, w ramach którego wesprze w pięciu innych regionach fundusze poręczeniowe dla zwiększenia dostępności MŚP do zewnętrznych źródeł finansowania.

STAN WDRAŻANIA JEREMIE. ALOKACJA W RAMACH PODPISANYCH UMÓW Z FUNDUSZAMI POWIERNICZYMI WYNOŚI JUŻ PONAD 3,1 MLD EUR*

EFI JAKO FUNDUSZ POWIERNICZY	EFI & INSTYTUCJA KRAJOWA	INSTYTUCJA KRAJOWA
Grecja Rumunia Łotwa Litwa Cypr Francja: Langwedocja-Roussillon Włochy: Campania Włochy: Sycylia	Słowacja Bułgaria	Węgry Hiszpania: Andaluzja, Katalonia Polska: Regiony: Wielkopolska, Pomorskie, Dolnośląskie, Łódzkie, Zachodniopomorskie Litwa* Wielka Brytania: Regiony: Walia (+kredyt z EBI), North-East (UK) (+kredyt z EBI) Francja: Region Owernia
Malta, Estonia, Włochy: Veneto, Abruzzo, Hiszpania: Wyspy Kanaryjskie	Włochy: Veneto, Abruzzo, Hiszpania: Wyspy Kanaryjskie	Włochy: Veneto, Abruzzo, Hiszpania: Wyspy Kanaryjskie

W przygotowaniu: Malta, Estonia, Włochy: Veneto, Abruzzo, Hiszpania: Wyspy Kanaryjskie

W przygotowaniu: Wielka Brytania: North-West
England

W przygotowaniu: Słowenia

*W polskiej JEREMIE uwzględniono również włączenie banków spółdzielczych.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Komisji Europejskiej, grudzień 2009 r.

Na zdjęciu – spotkanie z prasą nt. stanu prac nad instrumentami inżynierii finansowej UE w Polsce; (od lewej): przedstawiciele Komisji Europejskiej: Zbigniew Gniatkowski, szef referatu prasowego Przedstawicielstwa w Polsce, Dorota Kalina Zaliwska, dyrektor Departamentu Instrumentów Finansowych, DG ds. Polityki Regionalnej, Tomasz Mironczuk, prezes Banku Gospodarstwa Krajowego, Arkadiusz Lewicki, dyrektor Krajowego Punktu Kontaktowego CIP.

I Dzień Instrumentów Inżynierii Finansowej Unii Europejskiej w Polsce

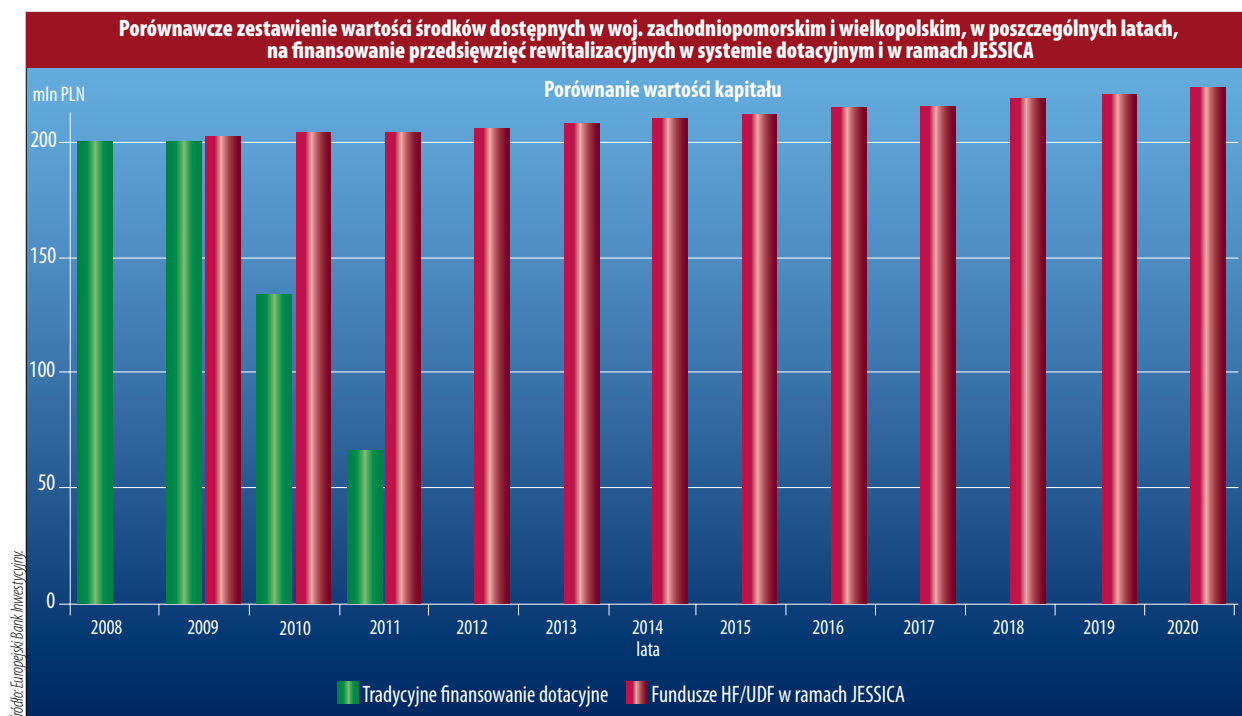
Odbył się 9 grudnia 2009 r. w Warszawie. Zorganizowały go Krajowy Punkt Kontaktowy CIP oraz BGK, pod patronatami m.in. Komisji Europejskiej i Ministra Gospodarki. Głównym celem spotkania była przekrojowa informacja i promocja formy wsparcia, jaką są szeroko pojęte instrumenty inżynierii finansowej wspieranej środkami UE. Zaprezentowano zestaw specjalistycznych narzędzi finansowych dostępnych w Polsce w latach 2007–2013.

Omówiony został także stan ich wykorzystania, najważniejsze zmiany planowane w 2010 r. oraz aktualizacje harmonogramów wdrażania. Wydarzenie składało się z części plenarnej i praktycznej – warsztatowej, w ramach której m.in. każdy uczestnik mógł zadać pytanie i uzyskać wyjaśnienia. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele wszystkich instytucji operujących instrumentami inżynierii finansowej w Polsce oraz przedstawiciele Komisji Europejskiej, Ministra Gospodarki i Ministra Rozwoju Regionalnego. Ze strony beneficjentów przybyli zarówno przedstawiciele organizacji przedsiębiorców, jak i sami przedsiębiorcy, głównie MŚP. Dopisali także samorządowcy. Organizatorzy zamierzają kontynuować inicjatywę, tym bardziej że spotkała się ona z bardzo dobrym przyjęciem audytorium.

Zdjęcia: BKPCIP

PATRONAT 				PATRONAT MEDIALNY 			
							

Głównym celem Inicjatywy JESSICA (*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) z kolei jest zwiększenie potencjału gospodarczego regionu poprzez rewitalizację miejskich terenów zdegradowanych oraz pobudzenie gospodarcze obszarów powojennych i przemysłowych. Powołany przez samorząd regionu fundusz powierniczy JESSICA będzie mógł udzielać wsparcia w formie m.in.: preferencyjnych kredytów i pożyczek, inwestycji kapitałowych w projekty miejskie. Projekty te muszą mieć na celu szeroko pojętą rewitalizację. Po zrealizowaniu inwestycji środki wrócą do funduszu powierniczego, co pozwoli na ich ponowne zainwestowanie. Na projekty rewitalizacyjne w regionalnych programach operacyjnych przeznaczonych jest łącznie 900 mln EUR. W Polsce na razie cztery województwa zadeklarowały chęć wspierania tych działań na obszarach miejskich za pomocą instrumentu JESSICA. W naszym kraju inicjatywa JESSICA jest wdrażana za pośrednictwem funduszy zarządzających, czyli takich, które inwestują w więcej niż jeden fundusz rozwoju obszarów miejskich, zapewniając im środki kapitałowe, kredyty lub gwarancje. W pierwszych regionach, które uruchamiają JESSICA, rolę takiego funduszu powierniczo Europejskiemu Bankowi Inwestycyjnemu. W zamyśle Komisji Europejskiej JESSICA i JEREMIE mają się wzajemnie uzupełniać w kontekście zintegrowanych planów rozwoju obszarów miejskich. JEREMIE umożliwiłby szerszy dostęp do finansowania dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach miejskich, podczas gdy JESSICA może tam wspierać projekty w zakresie infrastruktury, efek-

tywności energetycznej, a także projekty ICT, jak również wszelkie inne adekwatne formalnie.

Potrzeba intensywnej komunikacji

Zarówno przedsiębiorcy, jak i rynek finansowy oczekują zebrania w jednym miejscu i przekrojowego informowania i aktualizowania danych o wszystkich potencjalnych źródłach finansowania alternatywnych do dotacji. Mało kto wie, że na przykład niektóre takie instrumenty finansowe będą dostępne w Polsce aż do 2017 r., albo że oferowane są w ramach ponad 20 programów wsparcia. Poza tym chodzi także o rozpoczęcie praktycznych przygotowań naszego rynku do zmian zapowiadanych przez Komisję – tj. odejścia od bezzwrotnej pomocy i przejścia na bardziej efektywne, zwrotne instrumenty, w tym np. rewołwingowe. Wielkie nadzieje wiąże się także z rozwojem tej formy wsparcia w ramach różnego rodzaju programów samorządu terytorialnego. Obecnie opracowywana przez rząd i samorzady Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego otwiera pole do dyskusji w tej sprawie. Również z analiz BGK wynika, że wiedza nt. inżynierii finansowej wspieranej środkami publicznymi jest nadal niewielka. Rynek oczekuje przybliżenia w praktyczny sposób poruszanej problematyki. BGK np. odpowiada w najbliższych latach za uruchomienie kilku miliardów złotych na różnego rodzaju instrumenty finansowe od najprostszych, gwarancyjnych po mezzaninowe. Dla wszystkich instytucji zaangażowanych w opisywane procesy dobra komunikacja i swego rodzaju edukacja tak środowisk pośredników finansowych, jak i beneficjentów powinna być sprawą fundamentalną. Podsumowując, można powiedzieć, że okres 2007–2013 jest dla Polski czasem wielkiego eksperymentu z udziałem ponad 6 miliardów złotych, które powinny zlewarować na rynku komercyjnym co najmniej podobną kwotę. Na pewno doświadczenia i kompetencje nabyte w tym okresie pozwolą naszym beneficjentom i instytucjom finansowym lepiej przygotować się do skorzystania z budżetu na lata 2014–2020. ■

ARKADIUSZ LEWICKI

Dyrektor, afiliowanego przy Związku Banków Polskich we współpracy z Ministrem Gospodarki oraz z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości, oficjalnego Krajowego Punktu Kontaktowego Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji 2007–2013 (CIP) dla rynku finansowego w Polsce.

Fot. ARK/CIP